

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ İLKOKULA İLİŞKİN EN ÇOK HATIRLADIKLARI VE EN ÇOK TERCİH ETTİKLERİ METAFORLAR

Yrd.Doç.Dr.Ahmet Saban
Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü
asaban@selcuk.edu.tr

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, sınıf öğretmeni adaylarının ilkökula ilişkin en çok hatırladıkları ve en çok tercih ettikleri metaforları ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın verileri, ilk altısı öğretmen-merkezli ve diğer altısı da öğrenci-merkezli olmak üzere toplam 12 metafordan oluşan Likert-tipi bir anketin 2001-2002 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 381 birinci sınıf ve 103 dördüncü sınıf öğrencilerine uygulanarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, sınıf öğretmeni adaylarının en çok hatırladıkları ve en çok tercih ettikleri ilkökul metaforları birbirlerinden önemli derecede farklılık göstermektedir.

Anahtar Sözcükler

Sınıf öğretmeni adayları; ilkökul metaforları; öğrenme, öğretme ve ilkökula yönelik tutumlar

PROSPECTIVE CLASSROOM TEACHERS' MOST REMEMBERED AND MOST PREFERRED METAPHORS ABOUT ELEMENTARY SCHOOLING

Asst.Prof.Dr.Ahmet Saban
Selçuk University Faculty of Education
Department of Elementary Teaching
asaban@selcuk.edu.tr

Abstract

The main purpose of this study is to explore prospective classroom teachers' most remembered and most preferred metaphors about elementary schooling. The study data was collected through the administration of a Likert-style questionnaire consisting of six teacher-centered and six student-centered elementary school metaphors to 381 first-year and 103 final-year elementary teacher education students enrolled in the Faculty of Education of Selçuk University during the 2001-2002 school year. According to the results, prospective classroom teachers' most remembered and most preferred elementary school metaphors differ significantly from one another.

Keywords

Prospective classroom teachers; elementary school metaphors; attitudes towards teaching, learning and elementary schooling

GİRİŞ

Öğretmen olmak için Eğitim Fakültelerine gelen bireyler, aynı zamanda, öğrencilik yılları süresince farklı yapıdaki öğretmenleriyle olan iletişim ve etkileşimleri sonucunda edindikleri tecrübelerine bağlı olarak öğrenme, öğretme ve okul gibi olgular hakkında geliştirdikleri çeşitli kişisel tutumları da beraberlerinde getirirler. Bu açıdan bakıldığında, sınıf öğretmeni adaylarının kendi ilkökul yaşantılarına ait tecrübelerini nasıl algıladıklarını ve onların ilkökulların nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşlerinin daha çok hangi öğretim anlayışları üzerinde odaklandığını irdelemek biz eğitimciler açısından büyük önem arz etmektedir.

Metaforlar (benzetmeler), öğretmen adaylarının öğrencilik yılları sırasında edindikleri tecrübelerine ait görüşlerini ve onların gelecekte nasıl bir öğretmen olmak istediklerine ilişkin düşüncelerini ortaya çıkarmada güçlü birer araç olarak kullanılabilir (Carter, 2001). Metafor ile kastedilen, bir şeyin (bir kavram, olgu veya olayın) başka bir şeye benzetilerek açıklanmasıdır (Oxford, Tomlinson, Barcelos, Harrington, Lavine, Saleh, ve Longhini, 1998). Metaforlar, bireylerin kişisel tecrübelerine anlam vermeleri bakımından, aynı zamanda, “tecrübelerin dili” olarak da tanımlanmaktadır (Miller, 1987).

Bu araştırma, sınıf öğretmeni adaylarının öğrenmeye, öğretmeye ve ilkökula ilişkin olarak sahip oldukları kişisel tutumları metaforlar aracılığıyla incelemektedir. Araştırmada kullanılan metaforlar (bkz. Çizelge 1), daha önce bu alanda gerçekleştirilen çalışmalara (örneğin, Munby 1986; Bullough ve Stokes, 1994; Mahlios ve Maxon, 1998; Oxford *ve diğ.*, 1998; Sfar, 1998; Martínez, Saulea ve Huber, 2001) dayalı olarak geliştirilmiştir. Bu metaforlardan ilk altısı öğretmen-merkezli öğretim anlayışının özelliklerini temsil ederken, diğer altısı da öğrenci-merkezli öğretim anlayışının özelliklerini yansıtmaktadır.

Öğretmen-merkezli ve öğrenci-merkezli öğretim yaklaşımları arasında belirgin farklılıklar söz konusudur. Kısaca, öğretmen-merkezli öğretim anlayışı daha çok bilgi aktarıcılığı ve öğrencileri kontrol etme üzerinde odaklanırken, öğrenci-merkezli öğretim anlayışı daha çok öğrenmeyi yönlendirme ve öğrencileri öğrenme sürecinde aktif hale getirme üzerinde yoğunlaşır. Bu araştırmada kullanılan metaforlara ilişkin olarak, örneğin, “imalatçı” rolünü benimseyen bir öğretmen öğrencileri toplumun ihtiyaçlarına göre yoğurmaya çabalarırken, “bahçıvan” rolünü benimseyen bir öğretmen daha çok öğrencilerin bireysel ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak için çaba sarf edecektir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, sınıf öğretmeni adaylarının ilkökula ilişkin en çok hatırladıkları ve en çok tercih ettikleri metaforları ortaya çıkarmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda, bu araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları metaforlar nelerdir?
2. Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok tercih ettikleri metaforlar nelerdir?
3. Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları ve en çok tercih ettikleri metaforlar birbirlerinden farklı mıdır?
4. Birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları metaforlar birbirlerinden farklı mıdır?
5. Birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının ilkokula ilişkin en çok tercih ettikleri metaforlar birbirlerinden farklı mıdır?

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Bu araştırma, bir durum incelemesi niteliğinde olup, betimsel analiz modeli içinde yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında 2001 Güz döneminde “Öğretmenlik Mesleğine Giriş” dersini alan bütün birinci sınıf öğrencileri (n=381) ile aynı anabilim dalında 2002 Bahar döneminde “Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitim” adlı seçmeli bir dersi alan 103 dördüncü sınıf öğrencileri olmak üzere toplam 484 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının %78.7’sini birinci sınıf öğrencileri ve geri kalan %21.3’ünü de dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, başlıca iki bölümden oluşan bir anketin 2001 Güz döneminin başında birinci sınıf öğrencilerine ve 2002 Bahar döneminin sonunda dördüncü sınıf öğrencilerine uygulanmasıyla elde edilmiştir. Anketin birinci bölümünde, sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları metaforları belirlemeye yönelik Çizelge 1’de yer alan 12 adet metafor (ilk altısı öğretmen-merkezli ve diğer altısı öğrenci-merkezli ayrımı yapılmaksızın) öğrenci görüşlerine sunulmuştur. Öğrencilerden bu metaforlardan her birini bir Likert-tipi üçlü dereceleme ölçeğini (1=hiç temsil etmiyor, 2=kısmen temsil ediyor ve 3=en çok temsil ediyor) kullanarak hangi metaforların kendi ilkokul yaşantılarını en çok temsil ettiğini belirtmeleri istenmiştir. Aynı metaforlar anketin ikinci bölümünde de öğrenci görüşlerine sunulmuştur. Bu kez öğrencilerden bu metaforlardan her birini bir Likert-tipi üçlü dereceleme ölçeğini (1=hiç tercih etmediğim, 2=kısmen tercih ettiğim ve 3=en çok tercih ettiğim) kullanarak ilkokula ilişkin en çok tercih ettikleri metaforların hangileri olduğunu belirtmeleri istenmiştir.

Verilerin Çözülmesi ve Yorumlanması

Anket yoluyla toplanan verilerin analizi ve yorumu için SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının metafor seçimleri yüzdeler (%), aritmetik ortalamalar (\bar{X}) ve standart sapmalar (SD) kullanılarak betimlenmiştir. Sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları ve en çok tercih ettikleri metaforlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığını belirlemek için ilişkili (t) testi kullanılmıştır. Ayrıca, sınıf öğretmeni adaylarının metafor seçimlerinin sınıf düzeyi (birinci sınıf ve dördüncü sınıf) bakımından istatistiksel açıdan farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için de ANOVA testi kullanılmıştır. Bütün karşılaştırmalarda, anlamlılık düzeyi.05 olarak alınmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları ve en çok tercih ettikleri metaforlar hakkında elde edilen bulgular bu bölümde çizelgeler halinde sunulmaktadır ve araştırma sorularına göre alt başlıklar halinde analiz edilerek yorumlanmaktadır. Ancak, Çizelge 1'de yer alan metaforlara ilişkin belirgin özelliklerin defalarca tekrarlanmaması amacıyla Çizelge 2'deki veriler sunulurken ve bu metaforlar metin içinde yorumlanırken kısaltmalar kullanılmıştır.

1. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İllkokula İlişkin En Çok Hatırladıkları Metaforlar Nelerdir?

Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları metaforlar hakkında elde edilen veriler Çizelge 1'de sunulmaktadır. Çizelge 1'e göre, birinci sınıf öğretmen adaylarının kendi ilkokul yaşantılarına ilişkin algılarını en çok temsil ettiğini düşündükleri metaforların ilk altısı sırasıyla şu şekildedir: (1) *Fabrika* (%56.7), (2) *Hastane* (%53.8), (3) *Aile* (%33.1), (4) *Hipodrom* (%30.4), (5) *Otobüs* (%28.9) ve (6) *Takım* (%26.8). Benzer şekilde, dördüncü sınıf öğretmen adaylarının kendi ilkokul yaşantılarına ilişkin algılarını en çok temsil ettiğini düşündükleri metaforların ilk altısı sırasıyla şu şekildedir: (1) *Hastane* (%54.4), (2) *Fabrika* (%45.6), (3) *Hipodrom* (%35.9), (4) *Otobüs* (%32), (5) *Ada* (%24.3) ve (6) *Kışla* (%20.4). Bu verilere göre, sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak kendi ilkokul yaşantılarını tanımlamak için hem öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden (sırasıyla, *Fabrika* %54.3, *Hastane* %53.9, *Hipodrom* %31.6 ve *Otobüs* %29.5 gibi) metaforları hem de öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden (sırasıyla, *Aile* %30 ve *Ada* %25.8 gibi) metaforları seçtikleri görülmektedir.

Çizelge 1.Sınıf Öğretmeni Adaylarının İlkokula İlişkin En Çok Hatırladıkları ve En Çok Tercih Ettikleri Metaforların Karşılaştırılması

Metafor Kodu öğrenci-Okul-öğretmen; (belirgin özellikler)		En Çok Hatırlanan		En Çok Tercih Edilen		İlişkili (t) testi p.
		%	\bar{X} (SD)	%	\bar{X} (SD)	
<i>Öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlar</i>						
1. hammadde-Fabrika-imalatçı; (öğrencileri birer toplumsal ürün olarak yetiştirmek)	1. Sınıf	56.7	2.45 (.69)	31.5	2.20 (.63)	.000
	4. Sınıf	45.6	2.25 (.78)	18.4	2.01 (.60)	.007
	Toplam	54.3	2.41 (.71)	28.7	2.16 (.63)	.000
2. suçlu-Cezaevi-gardiyan; (öğrencileri kontrol etmek ve olumsuz davranışta bulunanları cezalandırmak)	1. Sınıf	10.8	1.49 (.68)	0	1.09 (.29)	.000
	4. Sınıf	14.6	1.62 (.73)	0	1.02 (.14)	.000
	Toplam	11.6	1.52 (.69)	0	1.07 (.26)	.000
3. asker-Kışla-komutan; (öğrenciler için kurallar belirlemek ve onların bu kurallara mutlak itaatini sağlamak)	1. Sınıf	17.3	1.86 (.69)	2.1	1.37 (.52)	.000
	4. Sınıf	20.4	1.89 (.71)	1.0	1.28 (.47)	.000
	Toplam	18.0	1.87 (.69)	1.9	1.35 (.51)	.000
4. yarış atı-Hipodrom-jokey; (ev ödevleri ve sınavlar yoluyla öğrencileri yarışa sürüklemek)	1. Sınıf	30.4	2.08 (.72)	11.3	1.66 (.67)	.000
	4. Sınıf	35.9	2.13 (.76)	2.9	1.31 (.52)	.000
	Toplam	31.6	2.09 (.73)	9.5	1.59 (.66)	.000
5. yolcu-Otobüs-şoför; (bütün öğrenciler için aynı öğretim programını uygulamak ve tek tip öğrenci yetiştirmek)	1. Sınıf	28.9	1.93 (.80)	9.4	1.35 (.65)	.000
	4. Sınıf	32.0	2.06 (.76)	1.9	1.09 (.35)	.000
	Toplam	29.5	1.95 (.80)	7.9	1.30 (.61)	.000
6. hasta-Hastane-doktor; (öğrenci hatalarını teşhis etmek ve bu hataları ortadan kaldırmak)	1. Sınıf	53.8	2.42 (.69)	19.7	1.94 (.67)	.000
	4. Sınıf	54.4	2.43 (.69)	11.7	1.86 (.59)	.000
	Toplam	53.9	2.42 (.69)	18.0	1.93 (.66)	.000
Genel	1. Sınıf		12.2310 (2.2744)		9.6142 (1.8668)	.000
	4. Sınıf		12.3689 (2.4334)		8.5728 (1.4593)	.000
	Toplam		12.2603 (2.3072)		9.3926 (1.8367)	.000
<i>Öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlar</i>						
7. turist-Ada-rehber; (öğrencilerin öğretmen önderliğinde keşfederek öğrenmelerini sağlamak)	1. Sınıf	26.2	1.99 (.73)	73.8	2.69 (.57)	.000
	4. Sınıf	24.3	1.77 (.82)	77.7	2.68 (.64)	.000
	Toplam	25.8	1.95 (.75)	74.6	2.68 (.58)	.000
8. gül-Bahçe-bahçıvan; (öğrencilerin bireysel ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak)	1. Sınıf	24.4	1.91 (.76)	82.4	2.79 (.48)	.000
	4. Sınıf	11.7	1.59 (.69)	92.2	2.88 (.43)	.000
	Toplam	21.7	1.84 (.76)	84.5	2.81 (.47)	.000
9. çocuk-Aile-ebeveyn; (öğrenciler için sevgi ve saygıya dayalı bir öğrenme ortamı oluşturmak)	1. Sınıf	33.1	2.15 (.70)	84.0	2.79 (.51)	.000
	4. Sınıf	18.4	1.93 (.66)	92.2	2.88 (.43)	.000
	Toplam	30.0	2.10 (.70)	85.7	2.81 (.49)	.000
10. oyuncu-Takım-teknik direktör; (öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımını ve aralarında işbirliğini sağlamak)	1. Sınıf	26.8	2.07 (.68)	75.9	2.72 (.53)	.000
	4. Sınıf	14.6	1.79 (.68)	91.3	2.89 (.37)	.000
	Toplam	24.2	2.01 (.69)	79.1	2.76 (.51)	.000
11. seyirci-Sirk-eğlendirici; (öğrenmeyi zevkli hale getirmek ve öğrencilerin öğrenirken iyi vakit geçirmelerini sağlamak)	1. Sınıf	15.0	1.73 (.70)	72.4	2.63 (.65)	.000
	4. Sınıf	10.7	1.57 (.68)	88.3	2.83 (.51)	.000
	Toplam	14.0	1.70 (.70)	75.8	2.67 (.62)	.000
12. müşteri-Lokanta-şef; (öğrencilerin kaliteli eğitim hizmeti)	1. Sınıf	14.4	1.82 (.66)	76.4	2.67 (.64)	.000
	4. Sınıf	11.7	1.71 (.67)	82.5	2.75 (.59)	.000
	Toplam	13.8	1.80 (.66)	77.7	2.69 (.63)	.000
Genel	1. Sınıf		11.6772 (2.9170)		16.2887 (2.4410)	.000
	4. Sınıf		10.3592 (3.0223)		16.9126 (2.1516)	.000
	Toplam		11.3967 (2.9858)		16.4215 (2.3939)	.000

2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İlkokula İlişkin En Çok Tercih Ettikleri Metaforlar Nelerdir?

Sınıf öğretmeni adaylarının ilkökula ilişkin en çok tercih ettikleri metaforlar hakkında elde edilen veriler Çizelge 1'de sunulmaktadır. Çizelge 1'e göre, birinci sınıf öğ-

retmen adaylarının ilkokulların nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşlerini en çok temsil ettiğini düşündükleri metaforların ilk altısı sırasıyla şu şekildedir: (1) *Aile* (%84), (2) *Bahçe* (%82.4), (3) *Lokanta* (%76.4), (4) *Takım* (%75.9), (5) *Ada* (%73.8) ve (6) *Sirk* (%72.4). Benzer şekilde, dördüncü sınıf öğretmen adaylarının ilkokulların nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşlerini en çok temsil ettiğini düşündükleri metaforların ilk altısı sırasıyla şu şekildedir: (1) *Bahçe* (%92.2), (2) *Aile* (%92.2), (3) *Takım* (%91.3), (4) *Sirk* (%88.3), (5) *Lokanta* (%82.5) ve (6) *Ada* (%77.7). Bu verilere göre, sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak ilkokulların nasıl olması gerektiği hakkında sadece öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları (sırasıyla, *Aile* %85.7, *Bahçe* %84.5, *Takım* %79.1, *Lokanta* %77.7, *Sirk* %75.8 ve *Ada* %74.6) en çok tercih ettikleri görülmektedir.

3. Sınıf Öğretmeni Adaylarının İlkokula İlişkin En Çok Hatırladıkları ve En Çok Tercih Ettikleri Metaforlar Birbirlerinden Farklı mıdır?

Çizelge 1'de sunulan ilişkili (t) testi sonuçlarına göre, sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları ve en çok tercih ettikleri metaforlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar vardır.

Öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlara ilişkin olarak: Birinci sınıf öğretmen adaylarının *Fabrika* ($\bar{X}=2.45$), *Cezaevi* ($\bar{X}=1.49$), *Kışla* ($\bar{X}=1.86$), *Hipodrom* ($\bar{X}=2.08$), *Otobüs* ($\bar{X}=1.93$) ve *Hastane* ($\bar{X}=2.42$) metaforlarından her birini hatırlama oranları, onların aynı metaforları tercih etme oranlarıyla karşılaştırıldığında (sırasıyla, $\bar{X}=2.20$, $\bar{X}=1.09$, $\bar{X}=1.37$, $\bar{X}=1.66$, $\bar{X}=1.35$ ve $\bar{X}=1.94$), öğretmen-merkezli metaforların istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde hatırlandığı gözlenmektedir (her karşılaştırma için $p=.000$). Bu verilere göre, hizmet öncesi öğretmen eğitiminin henüz başlangıç aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları daha çok oranda hatırlamalarına rağmen ($\bar{X}=12.2310$), bu metaforları ideallerindeki ilkokulları temsil etmeleri bakımından daha az oranda tercih ettikleri ($\bar{X}=9.6142$) görülmektedir ($p=.000$).

Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının *Fabrika* ($\bar{X}=2.25$), *Cezaevi* ($\bar{X}=1.62$), *Kışla* ($\bar{X}=1.89$), *Hipodrom* ($\bar{X}=2.13$), *Otobüs* ($\bar{X}=2.06$) ve *Hastane* ($\bar{X}=2.43$) metaforlarından her birini hatırlama oranları, onların aynı metaforları tercih etme oranlarıyla karşılaştırıldığında (sırasıyla, $\bar{X}=2.01$, $\bar{X}=1.02$, $\bar{X}=1.28$, $\bar{X}=1.31$, $\bar{X}=1.09$ ve $\bar{X}=1.86$), öğretmen-merkezli metaforların istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde hatırlandığı gözlenmektedir (her karşılaştırma için $p<.05$). Bu verilere göre, hizmet öncesi öğretmen eğitimi tamamlama aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları daha çok oranda hatırlamalarına rağmen ($\bar{X}=12.3689$), bu metaforları ideallerindeki ilkokulları temsil etmeleri bakımından daha az oranda tercih ettikleri ($\bar{X}=8.5728$) görülmektedir ($p=.000$).

Sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak *Fabrika* ($\bar{X}=2.41$), *Cezayir* ($\bar{X}=1.52$), *Kızla* ($\bar{X}=1.87$), *Hipodrom* ($\bar{X}=2.09$), *Otobüs* ($\bar{X}=1.95$) ve *Hastane* ($\bar{X}=2.42$) metaforlarından her birini hatırlama oranları, onların aynı metaforları tercih etme oranlarıyla karşılaştırıldığında (sırasıyla, $\bar{X}=2.16$, $\bar{X}=1.07$, $\bar{X}=1.35$, $\bar{X}=1.59$, $\bar{X}=1.30$ ve $\bar{X}=1.93$), öğretmen-merkezli metaforların istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde hatırlandığı gözlenmektedir (her karşılaştırma için $p=.000$). Bu verilere göre, sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları daha çok oranda hatırlamalarına rağmen ($\bar{X}=12.2603$), bu metaforları ideallerindeki ilkokulları temsil etmeleri bakımından daha az oranda tercih ettikleri ($\bar{X}=9.3926$) görülmektedir ($p=.000$).

Öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlara ilişkin olarak: Birinci sınıf öğretmen adaylarının *Ada* ($\bar{X}=2.69$), *Bahçe* ($\bar{X}=2.79$), *Aile* ($\bar{X}=2.79$), *Takım* ($\bar{X}=2.72$), *Sirk* ($\bar{X}=2.63$) ve *Lokanta* ($\bar{X}=2.67$) metaforlarından her birini tercih etme oranları, onların aynı metaforları hatırlama oranlarıyla karşılaştırıldığında (sırasıyla, $\bar{X}=1.99$, $\bar{X}=1.91$, $\bar{X}=2.15$, $\bar{X}=2.07$, $\bar{X}=1.73$ ve $\bar{X}=1.82$), öğrenci-merkezli metaforların istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde tercih edildiği gözlenmektedir (her karşılaştırma için $p=.000$). Bu verilere göre, hizmet öncesi öğretmen eğitiminin henüz başlangıç aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarının öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları daha az oranda hatırlamalarına rağmen ($\bar{X}=11.6772$), bu metaforları ideallerindeki ilkokulları temsil etmeleri bakımından daha çok oranda tercih ettikleri ($\bar{X}=16.2887$) görülmektedir ($p=.000$).

Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının *Ada* ($\bar{X}=2.68$), *Bahçe* ($\bar{X}=2.88$), *Aile* ($\bar{X}=2.88$), *Takım* ($\bar{X}=2.89$), *Sirk* ($\bar{X}=2.83$) ve *Lokanta* ($\bar{X}=2.75$) metaforlarından her birini tercih etme oranları, onların aynı metaforları hatırlama oranlarıyla karşılaştırıldığında (sırasıyla, $\bar{X}=1.77$, $\bar{X}=1.59$, $\bar{X}=1.93$, $\bar{X}=1.79$, $\bar{X}=1.57$ ve $\bar{X}=1.71$), öğrenci-merkezli metaforların istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde tercih edildiği gözlenmektedir (her karşılaştırma için $p=.000$). Bu verilere göre, hizmet öncesi öğretmen eğitimi tamamlama aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarının öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları daha az oranda hatırlamalarına rağmen ($\bar{X}=10.3592$), bu metaforları ideallerindeki ilkokulları temsil etmeleri bakımından daha çok oranda tercih ettikleri ($\bar{X}=16.9126$) görülmektedir ($p=.000$).

Sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak *Ada* ($\bar{X}=2.68$), *Bahçe* ($\bar{X}=2.81$), *Aile* ($\bar{X}=2.81$), *Takım* ($\bar{X}=2.76$), *Sirk* ($\bar{X}=2.67$) ve *Lokanta* ($\bar{X}=2.69$) metaforlarından her birini tercih etme oranları, onların aynı metaforları hatırlama oranlarıyla karşılaştırıldığında (sırasıyla, $\bar{X}=1.95$, $\bar{X}=1.84$, $\bar{X}=2.10$, $\bar{X}=2.01$, $\bar{X}=1.70$ ve $\bar{X}=1.80$), öğrenci-merkezli metaforların istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde tercih edildiği gözlenmektedir (her karşılaştırma için $p=.000$). Bu verilere göre, sınıf öğretme-

ni adaylarının genel olarak öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları daha az oranda hatırlamalarına rağmen ($\bar{X}=11.3967$), bu metaforları ideallerindeki ilkokulları temsil etmeleri bakımından daha çok oranda tercih ettikleri ($\bar{X}=16.4215$) görülmektedir ($p=.000$).

Çizelge 2. Sınıf Düzeyine Göre En Çok Hatırlanan ve En Çok Tercih Edilen İlkokul Metaforlarının Karşılaştırılması

Metafor Kodu		1. Sınıf	4. Sınıf	ANOVA
öğrenci-Okul-öğretmen; (belirgin özellikler)		(SD)	(SD)	p.
Öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlar				
1. Fabrika	En Çok Hatırlanan	2.45 (.69)	2.25 (.78)	.011
	En Çok Tercih Edilen	2.20 (.63)	2.01 (.60)	.007
2. Cezaevi	En Çok Hatırlanan	1.49 (.68)	1.62 (.73)	-----
	En Çok Tercih Edilen	1.09 (.29)	1.02 (.14)	.017
3. Kışla	En Çok Hatırlanan	1.86 (.69)	1.89 (.71)	-----
	En Çok Tercih Edilen	1.37 (.52)	1.28 (.47)	-----
4. Hipodrom	En Çok Hatırlanan	2.08 (.72)	2.13 (.76)	-----
	En Çok Tercih Edilen	1.66 (.67)	1.31 (.52)	.000
5. Otobüs	En Çok Hatırlanan	1.93 (.80)	2.06 (.76)	-----
	En Çok Tercih Edilen	1.35 (.65)	1.09 (.35)	.000
6. Hastane	En Çok Hatırlanan	2.42 (.69)	2.43 (.69)	-----
	En Çok Tercih Edilen	1.94 (.67)	1.86 (.59)	-----
Genel	En Çok Hatırlanan	12.2310 (2.2744)	12.3689 (2.4334)	-----
	En Çok Tercih Edilen	9.6142 (1.8668)	8.5728 (1.4593)	.000
Öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlar				
7. Ada	En Çok Hatırlanan	1.99 (.73)	1.77 (.82)	.006
	En Çok Tercih Edilen	2.69 (.57)	2.68 (.64)	-----
8. Bahçe	En Çok Hatırlanan	1.91 (.76)	1.59 (.69)	.000
	En Çok Tercih Edilen	2.79 (.48)	2.88 (.43)	-----
9. Aile	En Çok Hatırlanan	2.15 (.70)	1.93 (.66)	.006
	En Çok Tercih Edilen	2.79 (.51)	2.88 (.43)	-----
10. Takım	En Çok Hatırlanan	2.07 (.68)	1.79 (.68)	.000
	En Çok Tercih Edilen	2.72 (.53)	2.89 (.37)	.002
11. Sirk	En Çok Hatırlanan	1.73 (.70)	1.57 (.68)	.037
	En Çok Tercih Edilen	2.63 (.65)	2.83 (.51)	.005
12. Lokanta	En Çok Hatırlanan	1.82 (.66)	1.71 (.67)	-----
	En Çok Tercih Edilen	2.67 (.64)	2.75 (.59)	-----
Genel	En Çok Hatırlanan	11.6772 (2.9170)	10.3592 (3.0223)	.000
	En Çok Tercih Edilen	16.2887 (2.4410)	16.9126 (2.1516)	.019

4. Birinci Sınıf ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının İlkokula İlişkin En Çok Hatırladıkları Metaforlar Birbirlerinden Farklı mıdır?

Sınıf düzeyine göre en çok hatırlanan metaforlara ilişkin olarak elde edilen veriler Çizelge 2'de sunulmaktadır. Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları metaforlar sınıf düzeyi bakımından incelendiğinde (ANOVA), *öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlara ilişkin olarak* genel anlamda istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olmadığı gözlenmektedir. Ancak, kendi ilkokul öğrencilik

yaşantılarını hatırladıklarında, dördüncü sınıf öğretmen adaylarına kıyasla ($\bar{X}=2.25$) daha çok oranda birinci sınıf öğretmen adayları ($\bar{X}=2.45$) kendilerini bir fabrikadaki hammaddeye benzettikleri görülmektedir ($p=.011$).

Diğer taraftan, *öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlara ilişkin olarak* en çok hatırlanan metaforların sınıf düzeyine göre önemli derecede farklılaştığı gözlenmektedir. Birinci sınıf öğretmen adaylarının *Ada* ($\bar{X}=1.99$), *Bahçe* ($\bar{X}=1.91$), *Aile* ($\bar{X}=2.15$), *Takım* ($\bar{X}=2.07$) ve *Sirke* ($\bar{X}=1.73$) metaforlarından her birini hatırlama oranları, dördüncü sınıf öğretmen adaylarının aynı metaforları hatırlama oranlarıyla karşılaştırıldığında (sırasıyla, $\bar{X}=1.77$, $\bar{X}=1.59$, $\bar{X}=1.93$, $\bar{X}=1.79$ ve $\bar{X}=1.57$), birinci sınıf öğretmen adaylarının öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden ilkokul metaforlarını istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde hatırladıkları gözlenmektedir (her karşılaştırma için $p<.05$). Bu verilere göre, 4 yıllık hizmet öncesi öğretmen eğitiminin henüz başlangıç aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarının öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları ($\bar{X}=11.6772$) bu eğitimi tamamlama aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarına kıyasla ($\bar{X}=10.3592$) daha çok oranda hatırladıkları görülmektedir ($p=.000$).

5. Birinci Sınıf ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının İlkokula İlişkin En Çok Tercih Ettikleri Metaforlar Birbirlerinden Farklı mıdır?

Sınıf düzeyine göre en çok tercih edilen metaforlara ilişkin olarak elde edilen veriler Çizelge 2'de sunulmaktadır. Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok tercih ettikleri metaforlar sınıf düzeyi bakımından incelendiğinde (ANOVA), hem öğretmen-merkezli hem de öğrenci-merkezli öğretim anlayışlarını temsil eden metaforlara ilişkin olarak genel anlamda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların bulunduğu gözlenmektedir.

Öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlara ilişkin olarak birinci sınıf öğretmen adaylarının *fabrika* ($\bar{X}=2.20$), *cezaevi* ($\bar{X}=1.09$), *hipodrom* ($\bar{X}=1.66$) ve *otobüs* ($\bar{X}=1.35$) metaforlarından her birini tercih etme oranları, dördüncü sınıfta olan sınıf öğretmeni adaylarının aynı metaforları tercih etme oranlarıyla karşılaştırıldığında (sırasıyla, $\bar{X}=2.01$, $\bar{X}=1.02$, $\bar{X}=1.31$ ve $\bar{X}=1.09$), dördüncü sınıf öğrencilerine kıyasla birinci sınıf öğrencilerinin bu metaforları istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde tercih ettikleri gözlenmektedir (her karşılaştırma için $p<.05$). Bu verilere göre, 4 yıllık hizmet öncesi öğretmen eğitiminin henüz başlangıç aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları ($\bar{X}=9.6142$), ideallerindeki ilkokulları temsil bakımından, 4 yıllık hizmet öncesi öğretmen eğitimi tamamlama aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarına kıyasla ($\bar{X}=8.5728$) daha çok oranda tercih ettikleri görülmektedir ($p=.000$).

Öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforlara ilişkin olarak dördüncü sınıf öğretmen adaylarının *Takım* ($\bar{X}=2.89$) ve *Sirk* ($\bar{X}=2.83$) metaforlarını tercih etme oranları, birinci sınıf öğretmen adaylarının aynı metaforları tercih etme oranlarıyla karşılaştırıldığında (sırasıyla, $\bar{X}=2.72$ ve $\bar{X}=2.63$), birinci sınıf öğrencilerine kıyasla dördüncü sınıf öğrencilerinin bu metaforları istatistiksel açıdan daha yüksek düzeyde tercih ettikleri gözlenmektedir (her karşılaştırma için $p<.05$). Bu verilere göre, 4 yıllık hizmet öncesi öğretmen eğitimi tamamlama aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarının öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları ($\bar{X}=16.9126$), ideallerindeki ilkokulları temsil etmeleri bakımından, 4 yıllık hizmet öncesi öğretmen eğitiminin henüz başlangıç aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarına kıyasla ($\bar{X}=16.2887$) daha çok oranda tercih ettikleri görülmektedir ($p=.019$).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma, sınıf öğretmeni adaylarının öğrenci, öğretmen ve okul gibi olgular hakkında sahip oldukları kişisel tutumları ortaya çıkarma amacına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu konuda yapılan diğer bazı çalışmalar (örneğin, Bramald, Hardman ve Leat, 1995), öğretmen adaylarının öğrenme, öğretme ve okul gibi olgulara ilişkin olarak geliştirdikleri kişisel tutumlarının, onların geçmişte öğrenim gördükleri okullarda edindikleri tecrübelerine bağlı olarak şekillendiğini vurgulamaktadır. Etkili bir öğretimin nasıl olması gerektiği hakkında yaşantılara dayalı olarak geliştirilen bu kişisel tutumların genellikle de oluşturmacı teorilere kıyasla daha çok geleneksel (davranışçı) teoriler etrafında yoğunlaştığı görülmektedir (Holt-Reynolds, 2000). Calderhead ve Robson'a (1991) göre, örneğin, öğretmen adayları etkili öğretimi "anlatma" ve etkili öğrenmeyi de "ezberleme" ile eşdeğer tutmaktadırlar.

Bu araştırmanın verileri, sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin olarak sahip oldukları kişisel tutumlar hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Araştırma verilerine göre, örneğin, araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının ilkokula ilişkin en çok hatırladıkları ve en çok tercih ettikleri metaforlar arasında istatistiksel açıdan önemli farklılıklar söz konusudur. Bu bağlamda, sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları daha çok oranda hatırlamalarına rağmen, bu metaforları ideallerindeki ilkokulları temsil etmeleri bakımından daha az oranda tercih ettikleri görülmektedir. Benzer şekilde, sınıf öğretmeni adaylarının genel olarak öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden metaforları daha az oranda hatırlamalarına rağmen, bu metaforları ideallerindeki ilkokulları temsil etmeleri bakımından daha çok oranda tercih ettikleri görülmektedir.

Yine, araştırma verilerine göre, sınıf düzeyi (4 yıllık hizmet öncesi öğretmen eğitimi) değişkeninin sınıf öğretmeni adaylarının öğrenci, öğretmen ve okul gibi olgulara ilişkin tutumlarında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, dört

yıllık hizmet öncesi öğretmen eğitimi süresince kazanmış oldukları bilgi ve deneyimleri ışığında, dördüncü sınıf öğretmen adaylarının birinci sınıf öğretmen adaylarına kıyasla ilkokulların nasıl olması gerektiği hakkında geliştirdikleri kişisel tutumlarının daha olumlu yönde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, örneğin, 4 yıllık hizmet öncesi öğretmen eğitimi programının henüz başlangıç aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarına kıyasla bu programı tamamlama aşamasında olan sınıf öğretmeni adaylarının genellikle öğretmen-merkezli öğretim anlayışını temsil eden ilkokul metaforlarına kıyasla öğrenci-merkezli öğretim anlayışını temsil eden ilkokul metaforlarını daha çok oranda tercih ettikleri görülmektedir.

Son olarak, bu araştırmanın bulguları, metaforların öğretmen adaylarının öğrenme, öğretme ve okul gibi olgulara ilişkin olarak sahip oldukları tutumları ortaya çıkarmada güçlü birer araç olarak kullanılabilmesine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Bu çerçeveden ele alındığında, öğretmen adaylarının geçmişte öğrenim gördükleri okullara ilişkin geliştirdikleri tutumlarının neler olduğunu ve onların ideallerindeki okullar hakkındaki görüşlerinin daha çok hangi öğretim anlayışları üzerinde odaklandığını metaforlar aracılığıyla analiz eden çok sayıda nitel ve nicel araştırmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca, öğretmen adaylarıyla uygulamadaki öğretmenlerin okullara ilişkin görüşlerinin ve tutumlarının metaforlar yoluyla karşılaştırılmasını ele alacak çalışmalar da bu konuda eğitimciler için önemli bilgiler ve perspektifler sunabilir.

KAYNAKLAR

- Bramald, R. Hardman, F. ve Leat, D. (1995). Initial teacher trainees and their views of teaching and learning. *Teaching and Teacher Education, 11*, 23-31.
- Bullough, R. V. ve Stokes, D. K. (1994). Analysing personal teaching metaphors in preservice teacher education as a means for encouraging professional development. *American Educational Research Journal, 31*, 197-224.
- Calderhead, J. ve Robson, M. (1991). Images of teaching: Student teachers' early conceptions of classroom practice. *Teaching and Teacher Education, 7*, 1-8.
- Carter, K. (2001). Meaning and metaphor: Case knowledge in teaching. *Theory Into Practice, 29*, 109-115.
- Holt-Reynolds, D. (2000). What does the teacher do? Constructivist pedagogies and prospective teachers' beliefs about the role of a teacher. *Teaching and Teacher Education, 16*, 21-32.
- Mahlis, M. ve Maxson, M. (1998). Metaphors as structures for elementary and secondary preservice teachers' thinking. *International Journal of Educational Research, 29*, 227-240.
- Martinez, M. A. Saulea, N. ve Huber, G. L. (2001). Metaphors as blueprints of thinking about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education, 17*, 965-977.
- Miller, S. (1987). Some comments on the utility of metaphors for educational theory and practice. *Educational Theory, 37*, 219-227.
- Munby, H. (1986). Metaphor in the thinking of teachers: An exploratory study. *Curriculum Studies, 18*, 197-209.

Oxford, R. L. Tomlinson, S. Barcelos, A. Harrington, C. Lavine, R. Z. Saleh, A., ve Longhini, A. (1998). Clashing metaphors about classroom teachers: Toward a systematic typology for the language teaching field. *System*, 26, 3-50.

Sfard, A. (1998). On two metaphors for learning and the dangers of choosing just one. *Educational Researcher*, 27, 4-13.